

O B S A H

ÚVODNÍ POZNÁMKY

1 Nauka Církve o společnosti se týká principů obecně platných	7
2 Nauka o společnosti náleží do oboru ethiky	8
3 Metoda práce	9

ČÁST PRVNÍ: ČLOVĚK A VESMÍR

I Princip theocentrický

4 Dva principy metafysického řádu vesmíru: theo- centrický a hierarchický	11
5 Dovršení bytí je v činnosti	12
6 Dobro je dokonalost věci jako předmět žádosti	12
7 Rozmanitost věcí vyjadřuje lépe Boží dobrotu než jednotlivá stvořená věc	13
8 Dvojí řád vesmíru: uspořádání věcí navzájem a uspořádání celku k Bohu	14
9 Dobro vesmírného řádu je nejdokonalejší dobro stvořené	15

II Princip hierarchický

10 Nižší skutečnosti jsou uspořádány k vyšším, část k celku, celek k Bohu	16
11 Trojí uplatnění hierarchického principu ve jsoucnosti věcí: spojitost druhů, stupňování do- konalosti, stupňování intensity	17
12 Také v činnosti věcí je stupňovité uspořádání	18

III Člověk a řád vesmíru

- 13 Člověk je poslední cíl v řadě generačních porušitelných tvorů a lidská vůle je nejdokonalější způsob k zaměření k dobru 18
- 14 Toliko rozumná bytost je schopna dosáhnouti Boha v něm samém 20
- 15 Člověk je hlavní část hmotného světa, jehož ostatní části mu jsou podřízeny 20
- 16 Dokonalost svobodné vůle záleží v sledování pravého cíle, nikoli v možnosti úchylky . . . 21

ČÁST DRUHÁ: JEDINEC A SPOLEČNOST

I Trojí řád v člověku

- 17 Člověk je uspořádán trojím řádem: podle pravidla rozumu, podle pravidla Božkého zákona a podle pravidla života pospolitého 25

II Řád lásky

- 18 Duchovní láska (přátelství) je blahovůle založená na vzájemném sdílení dobra 26
- 19 Láska k Bohu je něco, co je přirozené každému stvoření 27
- 20 Duchovní láska zahrnuje všechny mravní ctnosti 28
- 21 Z lásky k Bohu vyplývá láska k bližnímu, jehož milujeme stejným způsobem jako sebe sama, ale nikoli stejnou měrou 28

III Řád pospolitě spravedlnosti

- 22 Řád občanské společnosti je založen na vztahu jedince k množství 30
- 23 Člověk je od přirozenosti tvor společenský, protože si nemůže sám stačiti 31
- 24 Člověk má ke společnosti vztah jako část k celku 32
- 25 Celek je lepší než nejlepší jeho část, z toho

	not, zdrojem sváru mezi obojí mocí a ohrožením samého bytí státu	82
140	Církev se neváže na žádný politický režim, protože její cíl je nadřazený	83
141	Stát připouští čtvero náboženství: přirozené, možjišské, relativně křesťanské a katolické	85
142	Církev má právo svobodné náboženské výchovy i dozoru nad veškerou výchovou po náboženské stránce	85

VII Stát a práva jedince

143	Všichni lidé jou si rovni co do svobody	87
144	Všichni lidé jsou povoláni k synovství Božímu	87
145	Mezi lidmi existuje přirozená nerovnost co do schopností a sil	88
146	Z rovnosti svobody nevyplývá rovnost úkolů, odpovědnosti, hodnosti nebo majetku	89
147	Vláda nad občany je vláda nad lidmi svobodnými, to jest vláda, která směřuje k dobru ovládaných	89
148	Stát je povinen chránit osobní bezpečnost, čest, majetek a svobodu jednotlivce	90

VIII Stát a rodina

149	Práva rodiny předcházejí práva státu	91
150	Manželství je ustanoveno od Boha k udržování lidského rodu, k výchově dětí a k obohacení duchovního života manželů	92
151	Zamezování početí a potrat jsou proti řádu přirozenému	93
152	Manželská věrnost zahrnuje manželskou cudnost a manželskou lásku	94
153	Manželství je nerozlučné	95
154	V manželství je žena podřízena muži bez újmy osobních práv	96

155	K uzavření manželství je nutný svobodný souhlas obou stran	97
156	Křesťanské manželství dává zvláštní milosti, je dokonalejším předobrazem Krista a Církve a má za cíl výchovu k životu nadpřirozenému	97
157	Rodiče mají právo a povinnost vychovávat děti	98
158	Stát je povinen chránit práva rodiny a pomáhat jí v jejích úkolech	101
159	Stát je povinen pečovat o hospodářský rozkvět rodiny	102
160	Stát je povinen chránit mravní život rodiny .	102
161	Stát je povinen pomáhati rodičům ve výchově dětí	102

IX Stát a pracovní společenství

162	Pracovní společenství je buď osobní nebo věcné	104
163	Osobní společenství má přirozený výraz v pracovních organizacích podle povolání	105
164	Stát má právo zakazovat pracovní organizace .	105
165	Pracující člověk má právo volit formu organizace	106
166	Stát má podporovat a doplňovat činnost organizací	107
167	Základní směrnici hospodářské činnosti po stránce věcné je optimální množství hmotných statků	108
168	Optimální množství není totéž jako množství maximální	109
169	Nutnost řízení hospodářské činnosti vyplývá z její psychologické povahy	110
170	Přirozený řád vyžaduje zachování osobního vlastnictví výrobních prostředků	111
171	V pokročilé hospodářské soustavě se uplatňuje toto vlastnictví ve formě podílné	112
172	Prvním úkolem státu v oblasti hospodářské je řízení peněžního hospodářství	113

- 173 Druhým úkolem je řízení technické stránky výroby se zřetelem k společnému dobru 114
- 174 Třetím úkolem je ochrana hospodářské činnosti proti vnějším zásahům a úprava mezinárodní směny statků 115

X Stát a místní společenství

- 175 Obec je přirozená pospolitost obdobná pospolitosti státní 116
- 176 Dobro obce je odlišné od dobra státu a vyžaduje vlastní správy 117

XI Stát a národní společenství

- 177 Princip národního společenství není ani v oblasti biologické ani v oblasti duchovní 118
- 178 Národ je trvalé společenství lidí, kteří užívají téhož jazyka k dorozumívání a k vyjadřování kulturních hodnot 119
- 179 Národní společenství má přirozená práva, jež musí stát uznávat 120
- 180 Národní stát není společenská nezbytnost, protože stát není důsledkem národního společenství 121

XII Stát a kulturní společenství

- 181 Společenství kulturní je širší než společenství národní 121
- 182 Vyšší duchovní hodnoty jsou povahou i výrazem nezávislé na národním společenství . . 123
- 183 Stát nesmí pečovat jen o národní svéráz, nýbrž i o hodnoty národní 124

XIII Mezistátní vztahy

- 184 Pro styk mezi státy platí základní principy přirozeného práva 125
- 185 Podmínky spravedlivé války: státní autorita, spravedlivý důvod, spravedlivý úmysl 125

186	Potřebnost mezinárodního rozhodčího orgánu k vyloučení války	127
-----	---	-----

XIV Státnická moudrost

187	Zdar státu závisí nejen na kvalitě ústavy, nýbrž i na kvalitě vůdčích osobností	129
188	První předpoklad státnické moudrosti je správné ponětí o povaze cíle	129
189	Druhý předpoklad je znalost překážek, z nichž hlavní jsou: sklon k despotismu u vůdců a nezřízená žádost u občanů	130
190	Podnět k despotismu je dán již v používání donucovací moci	130
191	Další podnět je dán sklonem k schematisaci	131
192	Třetí podnět je ve sklonu k filosofickému ide- alismu	132
193	Nezřízená žádost se projevuje trojím způso- bem: dychtivostí požitků, dychtivostí majetku a stranickou žádností	132
194	První podmínka politické opatrnosti: praktická znalost mravního řádu	133
195	Druhá podmínka: schopnost rady, úsudku a vedení	134

XV Spravedlnost a láska

196	Láska je pro občanskou společnost nezbytná jakožto cíl, k němuž je zaměřena	135
197	Láska je občanské společnosti prospěšná jako nejlepší pouto občanského míru	136
198	Ctnost vlastenectví je výraz přirozené lásky k vlasti	138
199	Stát může podporovat společenskou lásku vý- chovou k vlastenectví	140
200	Církev je nejlepším pomocníkem státu při vý- chově k vlastenectví	140

však neplyne, že společnost je ve všem nadřa- zena jednotlivci	32
26 Společnost je celek různorodý, má tedy jen nejnižší jednotu, jednotu řádu	34
27 Společnost je nadřazena jednotlivci jen po jisté stránce, se zřetelem k společnému dobru	36
28 Člověk není celým svým bytím zahrnut v celku společnosti	37
29 Společenský universalismus proti společenské- mu totalismu	38

IV Povaha a cíl občanské společnosti

30 Společnost je sdružení lidí k společné práci o nějakém cíli	40
31 Konečným cílem občanské společnosti je Bůh, bližším cílem časný blahobyť	40
32 Nejbližším cílem občanské společnosti je spo- lečné dobro občanského míru	42
33 Společné dobro se liší od dobra soukromého nejen početně, nýbrž i povahově	43
34 Stupnice společenských cílů: občanský mír, časný blahobyť, mravní dokonalost, věčná blaženost	44

ČÁST TŘETÍ: ŘÁD SPRAVEDLNOSTI

I Spravedlnost obecná a zvláštní

35 Spravedlnost ve vlastním smyslu je pohotovost stále a trvale udíleti každému jeho právo	45
36 Spravedlnost v přeneseném smyslu je správné uspořádání jednotlivých principů činnosti v člo- věku	47
37 Spravedlnost obecná pořádá člověka k obec- nému dobru, zvláštní k zvláštnímu	47
38 Při spravedlnosti se hledí k množství udílené- ho, v lásce k náklonnosti, s níž se něco udílí	49
39 Řád lásky je širší co do rozsahu i intenzity než	

řád spravedlnosti	51
40 Spravedlnost hledí k náležitosti předmětu činnosti, ostatní činnosti se týkají způsobu činnosti	51
41 Všechny úkony činnosti nepodléhají spravedlnosti obecné	51
42 Spravedlnost slouží lásce, láska je nejlepší pomocí a oporou spravedlnosti	52

II Právo a zákon

43 Právo je předmět spravedlnosti	53
44 Dvě základní podmínky práva: náležitost a rovnost	54
45 Po stránce látkové záleží právo v užívání věcí, osob nebo prací	55
46 Zákon je uspořádání lidského rozumu k společnému dobru	55
47 Každý spravedlivý zákon vychází z věčného zákona	56

III Trojí zákon

48 Zákon je věčný plán vesmírného řízení v Božím rozumu	58
49 Zákon přirozený je účast stvoření na věčném zákoně skrze sklony přirozenosti	59
50 Rozumný tvor je účasten věčného zákona chápáním a soudností, nerozumný jen činností a trpností	60
51 Mravní jednání se řídí evidentními principy praktického rozumu	61
52 Přirozený zákon je nevyhladitelný, nezrušitelný a nezměnitelný	61
53 Druhotné principy přirozeného mravního zákona mohou být změněny v jednotlivých případech, jde-li o zachování společného dobra	62
54 Principy společné všemu stvoření: sledování dobra, sebezáchova, uchování rodu	63

55	Principy rozumné přirozenosti: láska k Bohu a bližnímu, Desatero	65
56	Přikázání Desatera jsou nezměnitelná, protože směřují k společnému dobru	65
57	Zákon pozitivní je odvozen z přirozeného zákona jako jeho podrobné vymezení	66
58	Zákon pozitivní je odůvodněn růzností životních podmínek a nutností kázně	67
59	Positivní zákon je zákonem, pokud je odvozen z přirozeného zákona	68
60	Nespravedlivý zákon nezavazuje	69
61	Co odporuje v pozitivním právu přirozenému zákonu, není závazné	70
62	Při aplikaci pozitivního zákona je třeba mít zřetel k záměru zákonodárce	71
63	Příčiny nedokonalosti lidského zákona: nedostatky zákonodárců, nedokonalosti občanů, rozmanitost nahodilých okolností života	72
64	Dispens od zákona je dovolen, odporuje-li zachování litery zákona úmyslu zákonodárce	74
65	Zákon může být změněn buď proto, aby byl nahrazen lepším, nebo protože se změnily okolnosti, pro něž byl určen	74
66	Změnou zákona se ruší zvyk, který podporuje zachování zákona	75
67	Zvyk může nabýti moci zákona	75
68	Zákony lze třídit podle způsobu odvození, podle různosti společenských funkcí, podle povahy ústavy, podle druhu činnosti	76
69	Právo národů (jus gentium) není totéž co mezinárodní právo	77
70	Zákon božský a zákon lidský	77
71	Prospěšnost pozitivního zákona závisí na tom, do jaké míry se shoduje s přirozeným zákonem	78

II

ČÁST DRUHÁ: PRÁCE A MAJETEK

I Definice práce

- 72 Práce je rozumná činnost, jejímž cílem je o-
patřování věcí k ukojení potřeb 5
- 73 Opatřováním věcí se rozumí vytváření statků 7

II Třídění práce

- 74 Třídění práce podle oobního vztahu: povolání
a zaměstnání 7
- 75 Třídění podle stupně moci a odpovědnosti: »ar-
chitektor«, rozdělovatel a dělník 8
- 76 Třídění podle druhu práce: práce tělesná a
duševní. Třídění tělesné práce podle stupně
zpracování látky 9
- 77 Práce duševní: principy přirozené a nadpřiro-
zené, činnost tvůrčí a podílná 11

III Mravní význam práce

- 78 Práce náleží k dokonalosti člověka 12
- 79 Práce není sama o sobě trestem ani pouhým
následkem hříchu 12
- 80 Člověk má přirozené sklony k určitým druhům
práce 13

IV Nezbytnost a závaznost práce

- 81 Základní znaky práce jsou osobitost a nutnost 14
- 82 Tělesná práce je závazná, pokud je nezbytná
k uspokojení nutných potřeb 14
- 83 Nutnost dělby práce je základním principem
pro stanovení poměru mezi tělesnou a duševní
prací 18
- 84 Duševní práce je spojena s tělesnou námahou 18
- 85 Duševní práce je nezbytná, nakolik si jí vy-

žaduje zachování základních mravních ctností; zdokonalení v ctnostech se však dosahuje i při tělesné práci 19

V Právo na soukromé vlastnictví

- 86 Absolutní vlastnictví, to jest vlastnictví nad podstatou věci, přísluší Bohu; člověku přísluší vlastnictví podmíněné, to jest nakládání s věcí 21
- 87 Přirozený vztah věci k lidské potřebě zahrnuje individuální užívání věci 24
- 88 Totéž platí o individuálním vlastnění věci . . 25
- 89 Vlastnictví musí být omezené 26

VI Soukromé vlastnictví a zákon

- 90 Obecné právo soukromého vlastnictví vyplývá z přirozeného práva, individuální vymezení vlastnictví náleží pozitivnímu zákonu 30
- 91 Vlastnické právo a vlastnické užívání mají různé meze. Užívání má být společné, vlastnické právo individuální 31
- 92 Ve svrchované nouzi má člověk právo užítí cizího majetku 32
- 93 Omezení vlastnictví je nutné pro blaho občanské společnosti 32
- 94 Omezení vlastnictví podporuje společné užívání věci 33

VII Nabývání vlastnictví

- 95 Okupace a práce jsou dva základní způsoby nabytí vlastnictví 34

VIII Zisk z námezdné práce

- 96 Na zisk z výroby statků má nárok ten, kdo dává práci, i ten, kdo dává látku a prostředky 35
- 97 Kdo dává jen práci, má nárok jen na mzdu za práci 37

- 98 Spravedlivá mzda je ta, jež kryje nutné životní potřeby a požadavky stavu i života rodinného 39

IX Obchod a směna peněz

- 99 Obchod je dovolen, je-li jeho cílem opatření živobytí, podpora chudých nebo obecné dobro 41
- 100 Obchodní společenství je dovoleno za stejných podmínek 43
- 101 Zisk ze samého titulu peněžní půjčky je nedovolený, protože peníze jsou statek spotřební . 44
- 102 Z průvodních okolností půjčky může věřiteli vzniknout nárok na zisk 46
- 103 Tyto okolnosti jsou: utrpěná škoda, ušlý zisk, ohrožení jistiny, penále, mimořádná práce vzniklá z poskytnutí půjčky 48
- 104 Zákonný zisk z půjčky je dovolen 49

ČÁST PÁTÁ: FILOSOFIE KULTURY

I Přirozená stupnice hodnot

- 105 Stupnice hodnot se řídí stupnicí cílů 51
- 106 Hodnoty se dělí na hmotné a duchovní, hmotné na vnější a tělesné, vnější na přirozené a umělé 52

II Život činný a kontemplativní

- 107 Posledním cílem člověka je dokonalá blaženost v účasti na Boží dobrotě k manifestaci Boží slávy 53
- 108 Blaženost záleží v kontemplaci, jež je nejvyšším úkolem rozumu spekulativního 55
- 109 Všechny lidské činnosti jsou uspořádány ke kontemplaci 57
- 110 Život činný slouží životu kontemplativnímu . . 58

- 111 Duchovní hodnoty se dělí na přirozené a nadpřirozené 59
- 112 V konečné stupnici hodnot stojí nejnižší hodnoty hmoté, nejvýše nadpřirozená kontemplace Boží přítomnosti v duši 60

III Význam kontemplace v činném životě

- 113 Člověk činný má sklon k podceňování kontemplace 61
- 114 Kontemplativní hodnoty jsou zdrojem zdraví 61
- 115 Kontemplace chrání před jednostranností poznání 62
- 116 Činný život může mít v jednotlivém případě přednost před kontemplativním 63

IV Podmíněnost lidských hodnot

- 117 Z lidských hodnot zůstává trvale jen to, co rozmnožuje duchovní poznání a lásku 64

ČÁST ŠESTÁ: STÁT

I Definice státu

- 118 Stát je dokonalá občanská společnost, zaměřená k občanskému míru. Je to celek různorodý, morální, trvalý, právní, svrchovaný . . . 65

II Povaha státní moci

- 119 Státní moc je přirozeně nezbytná 66
- 120 Státní moc pochází od Boha 67
- 121 Moc člověka nad člověkem je založena na božském původu moci 68
- 122 Občané jsou státní moci povinni úctou 68
- 123 Občané jsou státní moci povinni poslušností . 69
- 124 Státní moc je jediná, plná a svrchovaná 69
- 125 Státní moc je svou povahou omezená 70

III Trojí úkol státu

- 126 Úkolem státní moci je dobrý řád života zřizovati, zřízený uchovávat, uchovaný zdokonalovati 70
- 127 Státní moc má trojí činnost: zákonodárnou, soudně-trestní a výkonnou 71

IV Státní ústava

- 128 Určení nositelů státní moci a způsobu jejího vykonávání přísluší občanům 72
- 129 Základní druhy ústavy monarchie, aristokracie, demokracie 73
- 130 Změna státního zřízení je povolena, je-li společenskou nezbytností 74

V Omezení státní moci

- 131 První omezení státní moci je dáno existencí nadřazených cílů 75
- 132 Druhé omezení je dáno existencí nižších spopolitostí a práv jedince 75
- 133 Princip subsidiarity: stát nemá přejímat úkoly nižších spopolitostí, ale má je podporovat v plnění jejich úkolů 76

VI Stát a Církev

- 134 Církev a stát jsou společností dokonalé 78
- 135 První pouto mezi Církví a státem je dáno totožností materiálního předmětu 79
- 136 Druhé pouto je dáno tím, že cíl státu je podřazen cíli Církve 80
- 137 Stát podléhá týmž mravním zákonům jako jedotlivec a je tedy povinen bohopoctou 80
- 138 Spolupráce Církve a státu je užitečná pro obě strany 81
- 139 Odluka Církve od státu je zhoubná, protože je urážkou Boha, popřením nadpřirozených hod-